

Baltijas Semkopis.

Apsteļejams:

„Balt. Seml.“ Administrācija, Rīgas Latv. biedrības namā, un redakcija: Jelgavā, Katoļu-ēstā № 2. Bej tam Rīgā: Schilling'a, Kapteina un Luhava grahmatu-bodis un pee topmana Lerchenborff, pilš. Raštu-ēstā № 13. Zitās pilšehtās: wišas grahmatu-bodis. Uš laukeem: pee pagasta - waldehm, mahžitajeem, skolotajeem, ic.

5. gads.

Rīgā, 7. nowembrī.

Makfā:

Ar Beeliskumu: par gadu 8 rub., par 1/2 gadu 1 r. 60 f. Bej Beeliskuma: par gadu 2 rub., par 1/2 gadu 1 r. 10 f. Par presubstīšanū ar pastu uš katru eksemplari, ween' alga waj ar jeb bej Beeliskuma, jamakā 60 kap. par g. un 35 kap. par 1/2 g. Sludinājumu s peenem wišās apsteļejamās weetās pret 8 kap. par šīlu rindinu.

№ 45.

Lihdi ar Baltijas Semkopi it nedelas ijuahk Beeliskums ar stahsteem un derigu laika-kawekli; makfā 1 rub. par gadu, 50 kap. par pusgadu.

1879.

Saimneezibas nodafa.

Rā mahju lopu wezumš pasihstams.

I.

Sirga wezumu war weenigi un turklaht puslihdš drošči pasihst pee wina sobeem, ihpaschi pee preekschjobeem un tā faukteem kahršcheem. Wišas zitās sihmes ir loti wifoschas un netizamas, kā par peemehru: wezuma pasihščhana no astes kaulineem jeb mutes faktineem ic.; tomehr dašči eewehrojumi pee sirga wezuma pateikščhanas naw wis wifai atmetami.

Lihdi tresčham gadam war ari sirga wezumu pasihst bej sobšs šfatiščhanahs, tikai uš wina ahrpuš un leelumu ween luhkojotees. Gada wezs kumelšč gandrihš it drošči pasihstams no wina leeluma, šprogaini wilainās špalwas, ihšahm šprogainahm krehpehm un tahdas pat astes, kas tikai knapi lihdi kullščneem šneedšahs. Otrā gadā kumelšč ir wairak peenehmees augumā; špalwa eesahk špihdet, krehpes un aste ir garaki un lihdsenaki un aste šneedšahs jau tahlu pahri par kullščneem.

Tad wehl jauneem sirgeem ir apataka galwa, peere wairak ar welwi, šhofli drušzin ihfaki un lihfaki un wini nešs galwu arweenu augsti; kamehr wezeem sirgeem ir lihdsena peere, iššpeeduschees azu kaulini, garaki un taisnaki šhofli, rihle dšilaku eelrituše un wini nešs pee eesčhanas galwu wairak uš semi nokahruschī. Wezeem sirgeem ari paleel pirms špalwa firma ap azihm un tad tahlaku pahr wifu galwu, tapat leelā wezumā eerodahs pee bruhneem, behreem un melneem širgeem firmas špalwas pahr wifu meesju; šili, ščhimeki an abholaini širgi paleel pehž 12 jeb 14 gadeem pa wifam balti. Bet, kā jau šazits, ihsto wezuma pasihščhanu dod tikai sobi, tadeht runašim par teem.

Sirga wezumu lihdi šestām gadam ir daudš weeglaki pasihst, ne kā tahlaku, jo pee leelaka wezuma pareijas pateikščhanas waijag buht jau labam pasinejam, kas jau wairak ar to nodarbojees un širgu sobu kahršchibas un pahrwehščhanahs štipri eewehrojis. Peeauguščham širgam ir 40 sobi, bet krehwehm tikai 36, tadeht la tahm kahršči loti nepilnigi attihstahs, tā ka tee tikai drušzin išleen no šmaganašm jeb ari paleel pa wifam paslehtpi. Sirga sobi teek nu eedaliti šchahdās ščkirās: pirmee 12 preekschjobi, no kureem atrodahs 6 augšč- un 6 apakšč-šhofli; tad 24 dšerokli, augščā un apakščā uš katru puš 6 un pee širgeem jeb ehřsekeem bej teem preekscheeem wehl tā šauttee 4 kahršči, kas atrodahs starp preekschjobeem un dšerokteem, augščā un apakščā uš katru puš, katrā šhofla kaula pušē pa weenam. Ar preekschjobeem nahk kumelšč uš pašauli, kuras tad preekschj ismeščhanas šauz par peena sobeem. Wezumā no 2 1/2 gada šahk kumelšč sobus meht, tas ir, winam iškriht augščā un apakščā abi widejee preekschjobi, kuru weetā winšč tad dabon 4 leelakus, platakus un drušzin garakus sobus. Wezumā no 3 1/2 gada iškriht augščā un apakščā tee 4 sobi, kas stahw starp widejeem un šuhra sobeem un ar 4 1/2 gadeem beidsamee šuhra sobi, tā ka ar 5 gadeem ir širgam wifš peena sobi iškrihtuschī un tant weetā ee-augušči jauni. Tahlak atrodahs wifu 12 preekschjobi wirspušē tumščas bedrites jeb lahminas, kuras šauz par graudeem jeb šihmehm. Lihdi 7., reti 8. gadam patura sobi melnās sihmes, kas šestajā gadā išklatahs wehl puslihdš tumščas, bet tad ar katru gadu top gairščakas un 8. gadā gandrihš pa wifam pašuhd. Naw šchihš tumščas punktēs wairs uš sobeem redšamas, tad newar

širga wezumu wairs pehž tam nošwehrt, tad peerahda to pašču atkal tikai ee-apaliga sobu forma no 8. lihdi 12. gadam un pehž tam nahk-dama trihsstuhrigā sobu forma pahrak par 12 gadeem.

Lai nu gan širga wezumu deesgan pareiši no sobeem war pasihst, tad tomehr ronahs atgadijumi, kur to newar wis. Pat pee sobu meščhanas išleekahs širgi daudšreis jaunaki jeb wezaki, ne kā wini pateeši ir. Kad sobi kahrdu reis agraki jeb wehlati iškriht, ne kā tas mehdi arweenu buht, tad daudšreis jafčahaahs, waj širgs 2 1/2, 3 jeb 4 gadu wezs. Tapat fuga, bariba un dašči ziti apstahkli patur eespaidu uš sobu meščhanu; tahki zeli un gruhšnejumš pee jaunahm krehwehm pa-ildšina sobu meščhanu.

Ganibu-širgeem nobilšt sobu bedrites daudš ahtraki, ne kā pee štali tureteem, pee kureem sobi ne reti patur sihmes lihdi 10. un pat 12. gadam; bet pee šcheem šteepjahs preekschjobi drušzin ahtraki un turpretim nobilšt wairak dšerokli zaur zeeto šaušo baribu. Atgadahs ari širgi, kuru sobi loti zeeti un tamdeht loti maš dilšt un išrahdahs tad daudš jaunaki, ne kā pateeši ir. Šchis apstahklis, ka wezaki širgi išrahdahs arween par jaunakeem, nahk daudšreis preekschā un tadeht ir labaki, kad tahdu širgu tura alahš par pahri gadu wezaku.

II.

Gowslopu wezumu newar tik drošči pasihst, kā širga un aitas un ihpaschi pee wezeem lopeem droščha wezuma nošazišchana akurat uš gada naw eespehjana. Bet tomehr pee gowslopa wezuma pasihščhanas ir droščakā sihme sobi un tikai pee ragainahm gowihm ari rahi. Pee-auguščham gowslopam ir 8 preekschjobi un 24 dšerokli.

Telšč peedšimšt ar wifseem 8, 6, jeb ari tikai ar 4 preekschjobeem, tā ka tikai dašču reis 4 nedelu wezam telam ir wifš preekschjobi ušnahkuschī. Widejee preekschjobi teek šautti luhščhas un ir leelaki par ziteem. Pehž teem ir otri diwi, eeschejee widus sobi, kas stahw katris weenam luhščhu sobam blakus un ir drušzin mašaki. Tresčhais pahris, otrejee widus sobi, no kureem stahw katris eeschejeeem widus sobeem blakus, ir atkal drušku mašaki par šcheem un beidsamais pahris jeb šuhra sobi ir no wifseem tee mašakee. Tadeht ka apakšč-šhoflis naw wehl pilnigi attihstijees, tad neatrod preekschjobi kromi deesgan telpas un tahdā wihšē tad sobu kromi weens otu apšedš. Ja apakšč-šhoflis jau wairak attihstijees, kas jau pehž 4 nedelahm redšams, tad ir sobeem wairak telpas blakus stahwet, lai gan tee wehl pa datai weens otu šedš.

Wehlati ar 4. nedelas notezeščhanu ir jau peena dšerokli, 12 gabali, ušnahkuschī un no šcheem atrodahs 6 apakšč- un 6 augšč-šhoflās, katrā pušē, augščā un apakščā pa trim. No šcheem 12 dšerokteem ir tresčham apakšč-šhofli šawada forma, tas ir tik garšč un daščreis wehl garaks, ne kā abi pirmee dšerokli kopā un pastahw no trim nodalahm, tā ka tas zaur to no wifseem ziteem iščkirahs. Pehž 4 nedelahm ir pirmais sobu nahkščhanas laišs beidsjees.

Šešču mehneščhu wezam telam jau ušnahk katrā šhofli pa weenam pastahwigam dšeroklim uš rihles puš, blakus peena dšerokteem, kas tad pehž tahlakteem trim mehneščheem šafneedš to pašču augšumu kā pirmajee. Ja jau telšč gada wezs palizis, tad war manit, ka preekschjobi štipri nobiluschī, ihpaschi uš tam raugotees, kahrdu baribu telšč dabujis un starp sobeem ir jau ščkirbas eeroduschahs un sobu šakli un wiršejšs šaknu dadas no šmaganašm ohrā išnahkuschas.

Peepadmit mehneſchu wezan telam uſnaht 5. paſtahwigais dſerollis katra ſcholti. Gadu un 9 mehneſchus wezs, labi turets gotens met widejos preeſchſobus jeb luſſſchas, bet tahds, kas loti ahtri aug un attihſtaks, jau pehz gada un 2 jeb 4 mehneſcheem. Uſnahluſcho jauno ſobu kroni gul eefahkumâ druſzin pamihſchus, wehlatu blaſus un diwi mehneſchi pehz uſnahluſchanas tee ſtahw weenadi pahr ſmaganaſm. Pehz diweem gadeem uſnaht 6. paſtahwigais dſerollis katra ſcholti un ar 2¹/₄ gadu tas jau ir tif pat augſts tà 4. un 5. dſerollis. Diwu gadu un 9 mehneſchu wezi lopi met eefſchejos widus preeſchſobus, bet labi baroti un ahtri attihſtjuſchees jau pehz 2 gadeem un 1 jeb 2 mehneſcheem. Trihs gadu un 3 mehneſchu wezi lopi met ahrejos widus preeſchſobus, jau peeminetôs apſtahkôs pehz 2 gadeem un 9 mehneſcheem un ſuhra ſobus pehz 3 gadeem un 10 mehneſcheem, jeb pee agrâs ſobu meſchanas pehz 3 gadeem un 3 mehneſcheem.

Gandrihs ap 2¹/₂ gadu eefahkaks abu pirmo peena dſeroklu iſmeſhana, bet daudſreij tà, ka otris ahtraki iſkriht par pirmo un pehz 2¹/₂ lihdj 3 gadeem teef iſmeſts 3. un beidſamais peena dſerollis, ar fo tad ir dſeroklu meſchana beigufehs.

Pee tahdeem lopeem, kas agraki preeſchſobus iſmet, gul eefahkumâ jauno ſobu kroni pamihſchus, tapat tà pee peena ſobeem un tikaſi tad ſtahw ſobi weens otram blaſus, kad apakſch-ſchollis ir wehlatu pilnigi attihſtjuſchees; ar 4 gadeem ir wiſi ſobi pilnigi peeauguſchi. Pehz tam pahrwefſchahs preeſchſobi tahdâ pat kahrtibâ tà pee augſchanas, atkal uſ nobilſchana un iſluhſchana. Ar 5. gadu paſaudê ſobi ſmuko kalkawihſigo iſſtatu, neſtahw wairs tif zeeti weens pee otra un winu baltâ krahſa paleef dſeltena un ar laiku netihri melna. Tad noluhſt jau luſſſchahm kantiis un tà arweenu tahlatu, kamehr ar 16. jeb 18. gadu wiſi preeſchſobi lihdj ſaknehm nobilufchi jeb pa wiſam iſkrihtuſchi. Bet kad nu pee wezakeem lopeem ſobu nobilſchana nenoteef weenadâ mehrâ, tadeht ka laba jeb ſlitka baroſchana un mihtita jeb zeeta bariba patura uſ tam leelu eefpaidu, tad ari no ſobeem wairs newar wezumu uſ mata noteift, tikaſi preeſchſo ragainahm gowihm ir wehl weena ſihme, tà war wezumu paſiht. Œchi ſihme ir ragu rantis. Jauna gows dabon pirmo ranti uſ katra raga pehz pirmâ tela atneſchanas, kas wiſwairat noteef treſchâ gadâ un dabon tad arweenu jo projam ar katra tela atneſchana weenu ranti uſ katra raga klahſt. Ja gaws palikufe weenu gadu ahlawâ, ad rodahs platafa lihdſena ſtarpina wirs rageem ranſchu ſtarpâ; bet pehz iſmeſchanaſs rodahs rantis, kas naw tif leelas un dſilas, tà pehz pareiſas atneſchanaſs. Buhtu nu par peem. ſahdai gowei wirs katra raga 8 rantis un to ſtarpâ 2 plataſas ſtarpinas un weena no rantahm daudj maſaka par zitahm, tad buhtu gows 13 gadu weza un pee tam weenreij iſmetufehs un diwi gadi ahlawâ ſtahwejuſe. Sinams pee doles gowihm un bukeem jaſkatahs wezums tikaſi no ſobeem.

III.

Uitas wezumu war deefgan brangi paſiht no ſobeem. Winai ir pa wiſam 28 ſobi un no ſcheem 8 preeſchſobi apakſch-ſcholti, un katra puſê, augſchâ un apakſchâ 5 dſerokli. Augſchejâ ſcholla preeſch-puſê naw aitari ne kadhdu preeſchſobu, tapat tà gowei, bet tikaſi zeeta krimſtala.

Zehrs peedſimſi gandrihs arweenu tublin ar wiſeem ſobeem un gadu wezs buhdams iſmet widejos preeſchſobus jeb luſſſchas un dabon to weeta diwus leelafus un plataſus ſobus. Wezumâ no diweem gadeem iſmet aita abus eefſchejos widus preeſchſobus, tà ka tai tab ir 4 leeli un 4 maſi preeſchſobi. Trihs gadus weza buhdama, pahrmaina aita ahrejos widus preeſchſobus un tad tai ir 6 leeli un 2 maſi preeſchſobi un beidſot zeturtâ gadâ ta pahrmaina abus ſuhra ſobus. Peekâ gadâ ir wiſi preeſchſobi wehl balti un weenâ garumâ, bet feſtâ gadâ ir jau luſſſchas ſlitkafas palikufſchas, wairat nobilufſchas un wiſi ſobi no dſeltenas krahſas.

Ar 7., 8. un 9. gadu top ſobu krahſa arweenu tumſchafa un tee paſchi ſahſ tahdâ paſchâ kahrtibâ iſdrupt, tà wini auguſchi. Pirms, ar 6. gadu, nodruhſp luſſſchahm ſpizes ſipri manami, 9. gadâ eefſchejee widus ſobi un pehz tam 10. gadâ ahras widus ſobu gali, tà ka 11. gadâ aitas ſobeem wairs naw ne kadhda weenada iſſkata, bet tee ir zits garakſ un zits iſhaks. Pogu Janis.

Wiſpahriga daſa.

Preeſchſaſijums.

No N. N.

Iſt weenam laikam ſawas ſihmes. Un ſchihſ laika-ſihmes, ſewiſchi uſ mums, ſchê Latwijâ ſihmejotees, ir paldees Deewam labas, turpret gandrihs wiſur Ciropâ pa leelakai dalai toti behdigas un ſirdi ſahpinajoſchas: Ciropâ daudj walſis parahdaks zenteeni, kas ir nelahga. Kreewijâ, muſſu plaſchajâ tehwiâ, wini redſami gan tikaſi retâs weetas un teef apſihmeti ar to wahrdu „nihiliſms“ t. i. tahda buhſchana, kurai wairs ne kadhda ſwehtuma newaid, kurai wairs naw ne Deewa, neſi tizibas, neſi tuwaku mihleſtibas un winu ihpaſchuma zeeniſchanas, iſſi ſakot; buhſchana, kurâ laudis to winam Deewa doto brihwibu iſleeto ſawahm laiſlibahm, ſew un ſawam wehderam par wehrgeem palikdami. Wahzijâ ſchos behdigos zenteenus apſihmê ar wahrdu „ſozial-demokratizms“ jeb ſabeedrota lauſchu-waldiba, waldiba, kam ſewmihliba un paſchiba par pamatu un pehz kuras kahrojahs laudis, kam netihſt ſtrahdat un puhletees, bet kas no zita kabatas griſ dſihwot, ſazidami: „mehs eſam brahki, dali ſawu puhlinu algu ar manim, un

Sadſihwe un ſniba.

Par baltâ elefanta ſemi.

(Beigums.)

Œchâ ſemê tirgojâhs tikaſi ar preeſchu mainiſchana un naudas weeta wincem ir pa leelakai dalai petroleums un riſhe. Nauda un ziti dahrgi metaki laudim waj nu nemas naw, jeb tee to paſlehpj, bihdamees, ka noboſchana eenehmeji to teem neatnem, kas arweenu til daudj nem, zil ir fo nemt, jo tee nem preeſchſo lunga, kas „walda par dſihwibu un nahwi.“ Ja, wiſſch ir lungs par „dſihwibu un nahwi,“ bet tikaſi par ſawu dſihwibu nê. Wina bailes no ſteptaweem ir til leelas, ka wiſſch ſawas kara-laiwas naw nemas wehl redſejis, pat to laiwu nê, kas ihpaſchi preeſchſo wina taikſta. Wina kara-laiwas ir no ahropufes apſeltitas un no eefſchpuſes ſarkani nokrahſotas, ar toti augſteem galeem, no 40 lihdj 60 wihrum aizejamas. Karaka paſcha laiwa ir uſ diwahm blaſus peefſtruhwetahm laiwahm, ar bagatu apſeltijumu un ſmalteem iſgreesumeem buhweta. Paſchâ widu pazelaſs diwi tahſchas augſts tornis, ar baltu kupeli. Abahm laiwahm preeſchſagalôs ir leeli ſubraboti puhſi uſtaikſti. Ap katra puhla weens leelis kara-deewa tehſ. Laiwu paſakgali ir no mahſſigi ſalitteem ſpeegeta glahſes gabaleem taikſti, kuri ſaules laika dahſadâs krahſâs ſpiguſo un mirſj.

Baltais elefants, Awas un Siamas leelakais ſwehtums ir, tà jau peeminets, pa widam melns, ar gaiſchahm azim un baltu laukumu peekê, zitadi itin nejanſs ſwehrs, widejâ leelumâ. Bet karaka goda wahrs: „Baltâ elefanta lungs,“ ir wina leelakais lepnums. Jau no ſen ſeneem laikeem teef ſchim ſwehram leeli ſwehtki ſwineti. Nalſs Fiſſch, kas ſeſchpadſmitâ gadu-ſimteni zaur Birmaniju zelotjis, ir ſchah-

dus ſwehtkus plaſchi apraſtijis. Diwi ſimts gadu wehlaki Sangermans apraſtijis baltâ elefanta kerſchana meſchôs un to pahrwefſchana uſ toreijejo galwas pilſehtu, un kadhdu deewigu zeeniſu laudis tam rahdija. Œakertais ſwehrs tika ar ſarkanaſm ſihſchu ſaitehm ſaiktis un no diweem augſtateem ſemes preeſtereem apdeenets. Tai tam uſ zeta moſſitu muſſchas nepeekluhtu, tas tika wiſaplahrt ar ſmalteem ſihſchu tiſtleem apſeets. Tai laiwai, ar kuru to weda, bija grihda ſihſcha beſeem ar ſelta ceaudumeem aplahſta un pawadidami preeſteri bija wiſâ zeta ſawâs krahſchakâs amata brahdâs gehrbuſchees. Kad to galwas pilſehtâ noweda, tad tika trihs deenas pa wiſu walſi walſts, tizibas un lauſchu-ſwehtki ſwineti. Dahrgalee upuri un goda dahwanas, ſtarp kurahm bija ari kadhda ſelta wahſe, 32 mahzinas ſmaga, tika ap to ſakrauti. Kad ſchis ſwehrs pehdigi noſprahga, tad wiſa walſis truhweja wairat deenas, it tà pats karalis buhtu nomiris. Tas tapa uſliſts uſ ſahria, kas bija no labakâ koka taikſis un kuram iſchetri augſtatee preeſteri peelaيدا uguni. Pehz trihs deenahm augſtatee preeſteri ſapulſejahs, eelika wina pelaus ſelta podâ un aprata tos karaka zilts-kaſcheta, un uſ lapa tika uſjelts dahrgs monuments.

Wini ſawâs mahnôs tiz, ka winu deewekla, Buda, dwehſele mihtot ſchahdôs elefantôs, un kad weens beidſahs, tad ta pahreet uſ otru tahdu elefantu. Bej tam tahds elefants eſot winu laimes nolohmejs, kara- un meera-laid. Tapehz tahda ſwehra nahwi tee uſſkata par leelu nelaimi walſi, kuras deht wiſeem pawalſtneekem jaleef mati apzirpt. Tagadeja karaka „baltais elefants“ iſrahdijahs muſſu Ameritaneſcham gluſchi panihzis un nepatiſkams ſwehrs. Wiſſch lihdſinajahs tikaſi to elefantu ehnai, kuri ſawwalâ meſchôs dſihwo. Tas bija toti nilnis, tà ka ta preeſchſahſas bija jatura peekehdetas, lai tas tos dahrgumus newaretu ſadauſit, kas ap winu bija apkrauti. Tapehz ſchis ſwehrs bija Ameritaneſcham tas maſakais eemehrojums, fo wiſſch uſ ſawa 150 geografiku juhdſchu garâ zeta peedſihwoja. Bet ſtarp Mangonu, Angku Birmanijas galwas pilſehtu un Mandaleiju, Awas galwas pilſehtu, wiſſch atrada daudj eemehrojumu un apbrihnojumu preeſchſo kulturu tautu ſpelulanteem un

ja nedalif ar labu, tad nemfchu ar waru." Spanija un Italijs schie zenteeni ir pasifstami sem wahrda „internazionale“ t. i. starptautiga fabeedriba jeb fabeedriba tautu starpa, kas to paschu apfihme, to tas wahrds „kosmopolitijms“ jeb wispajauliga pilsoniba, kas ne-eemehro un zeena goda netur zetorto baufli, eeskaidama sewi par tahdu kauschu baru, kura ne tehwijs neds wezaku naw wajadfigs un kura schini sawa aplamiba karo pret fahrtibu, tizibu, waldibu. Leefahs ka sewifchs trakums schos laudis apfehdis. Bet ta nu wis naw; wineem truhsti tifa ta, kas weenigi if weenu tautu no posta spehi glahbt un goda pazelt. Scho dahrgo mantu apfihme kahds muhsu tautas-dseesmu pantinisch ar schahdeem wahrdeem:

„Schahdi gari, tahdi gari —
Tautas gars tas leelafais.“

Schis wiju garu leelafais nem tauta mahjas weetu tifa tad, kad tauta sewi par tautu sahst sajust un sewi paschu zeenidama, ari if weenu tautas lozefli par brahli atfihst un pasifst, sawu tuwaku, lai winsch buhtu kahds buhdams, mihlo un zeeni, la sewi paschu, eerau- bfidama pasauls fahrtiba Deema, Wisuwarena spehzigu rofu un gudru prahtu. Gan naw wehl ilgs laifs pagahjis, kamehr schis gars pee mums Latweescheem mahjas-weetu atradis, bet ir jau darbus pasrah- dajis, kuri bes wina ne kad nebuhstu pasrahdati; bes kura mehsh wehl schodeen buhtu peelihdfinami fahrtichu namineem, kuras behrni no gara laifa uszet un atkal appuhfch. Kas scho garu no mums Latweescheem gribetu aifdft, jeb ka ne ka masinat un nomahst, jeb kura wehle- fchanahs buhtu ari muhs par tahdeem fahrtichu-namineem pataifst, tas neapdoma, ka winsch few pascham rihsties greefch. Tadehl lai tahds eegaume scho leela Schillera pantinu:

„Dif ilgi tawa zilts ween jeedehs,
Kamehr tu firdi tautas-mihlestibu kops.
Dif augstprahntiba gahst war winu boja;
No femahm buhdinahm, kury tagad
Nahst tewim glahbejs, posts tur ftepeni
Draud noseedfgeem behrnu-behrneem.“

Jo kur tautas-gars juh, tur nemahs mahjas-weetu nihilisti, sozial-demokrati ic.; tur teel listi nowahrtā tee, kuras mums zetortais bauflis pawehl zeena goda turet, un kuras zeena goda turedami mehsh zeena goda turam Deemu paschu un Wina eestahdijumus: waldibu un tizibu. Ja, posts un behdas walda wisur, kur scha gara naw jeb kur winsch tifa panihjis; bet ka winsch, pats deewifchfigs buhdams, de- wifchfigas leetas idara, kur ween winsch pilna spehla parahdahs, to grihu Jums, schahs deenas zeen. weefigas fahfihwes wakarneem aprahdit pee weenas no tagadejahm kulturās tautahm, kuras godajami ihsteneeki ari muhsu widu mihl. Ne wis es schē runafchu, bet wehsture, ta tizibas-, mihlestibas- un zeribas-mahzitaja.

tirgofchanas zimilifajijas, ka wina zelojums un andeles salihgums ar peeminetu walfi, buhs daschahm tautahm par fwehtibu, un daschs jaunelis un wihrs, kas Ciropu apnizis, atradish wina aprahstu losot patifschanu pee Awas majestetes deenesfa stahtees un tur bagatibu un godu samantot. Bet preefch tahdeem buhtu labaki, ta tee wehl kahds gabus nogaiditu un nepahfriegtos. Wisu pirms wajaga leelo Triwabijas upes dftikumu ismeklet, waj pa to war ar leeteem pretfchu lugeem droschi braukt, un tad ar peeminetu walfi tirgofchanu wispahrigi nostiprinat.

Vappas Martinsch.

Wirtembergas herzogs Kahrliis un Schillers (Wahju leelafais dsejneefs.)

Wirtembergas herzogs Kahrliis bija bahrgs lungs, ar sawadahm ihpaschibahm un eeradumeem.

Ar sawu laulato draudzeni, grefeeni Franzištu fon Hohenheim, jeb ar sawu loti mihloto „Frenzeli“ herzogs Kahrliis mehdsja pa brihscheem apmeklet no wina dibinato Kahrta skolun un mihleja tad pahrfklauschinat katru skolenu, ko winsch wisu- pirms satifa.

Ja herzogs dabuja uf sawu jautajeenu no skolena kreetnu un labu atbildi, tad winsch skolenam uffita uf plezeem un to usflawedams sazija: „tas ir labi, mans dehls! Winam ir galwa pareifa weeta — waj naw teeja Frenzele?“ Bet ja skolens fahaidijahs un nesnaja uf jautajeenu ne ka atbildet, tad herzogs tam greefa muguru un uf sawu laulatu draudzeni pagreesees sazija: „Nahj, Frenzele, lai tas mulkis stahm!“

Schahds mulkus ziti skolas beedri loti isfmehta. Zaur herzoga eeradumu

It weenam, kas wehturi tuwak pasifst, ir suams, ka Wahju tauta scha gadu-sintena eesahfuma jo leela posta- un behdu-buhfchanā atradahs; zaur ko nu wina tahda postu- un behdu-buhfchanā eeltuwa un kas winu no schihs posta- un behdu-buhfchanas atkal ijslahba — bet kura wina deenschehl wisu jaunaka laifa atkal atpafat atfriht — to nu scheitan apluhfchim, few pascheem to mahzibu smeldami, ka

„Schahdi gari, tahdi gari —
Tautas gars tas leelafais.“

Lai nu wisupirms wajagam: la isfkatijahs scha gadu-sintena eesahfuma Wahzija, ihpajchi Pruhfija, kura jau zaur leelo kurfirfchu Fridrichu Wilumu (1640—1688. g.) un ihpajchi zaur Fridrichu II., to Leelo, kas no 1740—1786. g. waldija, wisahm zitahm Wahzijas walfim papreefchu gahja? Muhsu weeta wehsture atbild: „Loti behdigi!“ Nu, waj tas teeja? Pruhfchu „wezā Spritscha“ darbus uf ahreeni (faujas-laukds) un uf eescheeni (walfis eerihfoshana) ap- luhfojot, mehsh tatiichu winā eeraugam waldineeku, kahds preefch wina uf Pruhfijas trona wehl ne kad naw sehbejis, jo wehsture tatiichu winam ir peefchfihrufti to wahrdū „Leelajs“, kuru wahrdū wina it reteem waldineekeem dahwina. Bet kadehl tad nu wina darbeem naw bijis auglu; kadehl wina eetaifehm, kuras gan fwehtibu apfolija, naw bijis nei fwehtibas nei pastahwibas? Kadehl wina eetaifes sagruhst, la fahrtichu-namini, tilkihj ka winsch sawas ozis uf muhschu flehdhis, jo jau pehz pahrdesmit gadeem ne ween wina mihla Pruhfchu seme, bet ari wisa Wahzija, kas winai mehdsja wisu pafat darit, ir til dftlu grimufchas, ka ne weena zita walfis toreijsē Ciropā? Uf scheem jautajumeem mums wehsture atbildes, masaf ffaidras atbildes wehl nedod; bet ar laifu wina to gan darihs; tadehl lai atbildam paschi winas weeta: Fridricha Leela darbi netifa waditi no ta, kas wisahm leetahm zelu spreefch; winsch buhweja sawas eetaifes uf smiltim, ihfi fahot: wina darbeem un eetaifehm truhfsti tautibas-pamata un tizibas. — Wina tehws Fr. Wilums I. bija wihrs, kas gahdibu un weentahrtichibu mihloja. Frantschu fmalzibu un weeglprahntibu, kura toreis Wahzija wisur eeweefahs, winsch ne pa azu galam newareja eeredset; bet jo stipraf winsch luhfoja uf fahrtibu un stingru pallausibu (disciplinu), jo uszigtigaki un darbigaki winsch ruhpejahs par sawas walfis uskopschānu un ruhpneezibas usfelfchānu, un ta winsch, walfi no tehwa ar leeteem parahdeem mantojis, to atfahja sawam behlam ar 9 mil. dahlderu puhra un ar trihsreis til leelu kara-spehku.

Schis wina dehls un laimigais mantineefs bija Fridrichs II., tas Leelais, dftm. 24. janwari 1712. g. Tehws scho gribeja usaudinat weza, fwehtiga weentahrtichiba un tautas gara, wehledamees winu no Frantschu weeglprahntibas un isfchlehdibas isfargat. Bet tas winam ne-isdewahs. Pallausigais dehls, Frantschu weeglprahntibas faldos auglus baudijis, luhfo pelnitam fodam isbehgt, bet teel nokerts un

iszehlahs daschadi joki un smeefchanahs. Skoleni usweda sawa starpa pat joku-lugas un Schillers tad arweenu mehdsja spehlet herzoga lomu, kas tam daschreis til labi is- dewahs, la smeefchanahs negribeja nemas rimtees; jo masaf labi isdewahs Kahrta skolas refnai faimneezei, Franzeles lomu uswebot,

Kahda deena herzogs ar sawu laulatu draudzeni fateet Schilleru preefchnamā. — Schillers sinaja, la nu kaut kas nahst. Ka salbats uf fronti nostahjees, winsch gaida kas nu buhs. Un pateefi herzogs ari nemahs Schilleru loti stingri ekamineeret, bet winsch nelifahs wis fahaiditees. Uf katru herzoga jautajeenu winsch atbildēja fahidri un bes kaitehm.

Herzogs tad galwu palozibams sazija it laipni: „labi, mans dehls; winam ir galwa pareifa weeta!“

Lihds schai weetai herzogs palifa pee sawa eeraduma, bet nu nahja wehl kas, par ko Schillers loti sabijahs. Tani weeta, kur herzogs mehdsja praft: „waj naw teeja, Frenzele?“ winsch tatiija it dufmigu waigu un sazija: „Waj dftirdi Schiller, tu protot man wisu pafat taiti? Waj tas ir teeja?“

„At Deems,“ Schillers domaja, „refna faimneeze buhs islahpajufe, — tad til nu ne-eet flitti.“

„Nu, waj atbildeti drihti!“ herzogs eesauzahs.

„Luhgtu augstiba man peebot, tas bija nepahrdomats joks, es“

„Kas? waj joks waj pateefiba, man ween'alga. Grihu redset, la winsch to dara. Kas man pascham herzogam wisu grih pafat darit, tam tas ari ir kreetni ja- prot, jeb es winu pamahfifchu. Nu, waj winsch dftird jeb . . . ?!“

„Schillers redsedams, ka herzogs nejoko, buhschu fanehmis faka:

„Kad augstiba pawehl, tad ar Deema pasihgu to grihu darit. Bet tad man

Ristrinā eeslobstis, un isbehg tiko nahwes-fodam, kuru zeesch wina weeta wina draugs un pawadonis f. Ratts. Bet beidsot tatschu tehws leekahs peerunates un salihgt ar wina, un nu dehls dsihwo it deenas draudsiha ar flawenajeem Frantscheem Wolteru, d'Zamberu u. z., kuri ar sawahm netizibas mahzibahm wina samaita lihbf pat kaulam, ta ka muhsu Fridrichs, tas Veelais, it drihsjuma un it pamotigi ir eemahzijeas Frantschu walodu un tikumus zeena goda turet, sawu tehwu walodu un sawas tautas isglichtibu turpretim nezeenit, ja nizinat. Par walodneeku tapis, winsch sawu tehwu walodu leekahs gluschi aismirfis un leeto wina, ja wajadsiha to prafa, tikai ihfas pawehles; bet runa, raksta, pat perschas kal Frantschu waloda. Frantschu rakstneekus un prahntneekus nesin la zeenidams, winsch sawas tautas gara-waroneem ne wirsu nepaskatahs — tee winam paleel muhscham sweschi. Ta nu Frantschu gudrineekeem ar firbi un dwehseli nobodamees, winsch gala paleel weenaldsigs pret it weenu swehtu zenschanos un wina noleegdams (negatiws) stahwollis kristigas tizibas sinā sakustina drihsjuma pilsonigas kahrtibas pamatus pagalam un nogrendē tikumibu, kura gan pa wisam wairaf is kristigas tizibas awoteem iswerd. Teikums: „kattris war pehz sawas modes swehts tapt,“ ir gluschi noteesajams, neba wehl walbineeka mutē! Simteem un tuhstoscheem wina preekschihmei palat eijsot, mehš redsam Wahzija it drihsja laikā katru swehtu zenschanos nogrimuschu rupja materialisma dublōs; ir sudis wispahrigi tas, ko par idealu sawam, proti tas kautkas, kurfch katrā sinā pilnigs un pehz kura zenstees it weenam no mums ja-ir par swehtako peenahkumu. Tadeht daschi, to sawa swehtā tehwu tizibā wairs atrast nespehdami, to mellē sweschumā, t. i. zita tizibā pahreedami (kura winsch rasi wehl masaf useijams); ziti atkal nekoshajai tagadibai muguru atgreedami, mellē pajubuscho idealu krahju-stahdu jeb zitas walstibas. Tikai retais naw sawas zeribas us labakeem laikeem saudejis, un starp scheem, pascha pirmaja rinda, atspihb Fr. f. Schillers, wistim sawa pehdejā gara raschojumā „Wilhelms Tells“ (1805. g.). — Wahzija tik behdigi iskatotees, ir Napoleons I. (1804. g.) pee Franzijas waldischanas aira tizis un, Wahzeeschu draudsihu prahntu pret Franzuscheem sinadams, winsch wisupirms greech sawas azis turp un bes ne kahda eemešla usbruhl schai nelaimigajai semei. Wina kara-laime ir tik apbrihnojama, ka ari no wina war sajit: nahza, redseja, uswareja; jo gada laikā jau Wahzu tautibas Romneeku walstis ir isputinata (1806. g. 6. augustā) un eeraugam Wahziju neskaitamōs gabalindōs sajaladitu un Wahzu firksichi preezajahs la behrni par saweem kahrtichu-namineem t. i. teem semes-stuhrikscheem, kuras schis warenajs no sawa trefnā laupijuma wineem atmet; un scha pascha gada 6. aug. zeesch nahwesfodu wirhs, kas usdrihtstejees schini behdu-brihdi sawu balfi pazelt, proti tahs weenigās Wahzu grahmatinas apgahdatajs, kura sawas firbs-sahpes par tik nedirdetu tehwijas pasemoschamu gluschi mehrendōs

augstiba jaluhdi kahdu brihdi spehlet Kahrta skolena lomu un lai es waretu spehlet herzoga lomu, augstiba man atwehtchs sawu speeki.“

„Manis deh, sche ir. Bet nu ahtri.“

„Schillers us speeki atspeebee un dushmigu waigu taikdams nostahjajs herzogam preekschā.“

„Waj tu dsirdi, skolen,“ Schillers smihnedams herzogu jautaja, „man ir stahstis, la winsch usdrihtstotees man wisu palat taikst? Waj tas ir teefa?“

Kad nu ihstais herzogs tuhlin us tam ne la neatbildeja, tad Schillers jeb ne-ihstais herzogs ussauja: „Nu, waj atbildeji drihs, jeb es wina pamahzischu.“

„Augstiba man peebos,“ ihstais herzogs atbildeja, „tas bija nepahrdomats joks, es“

„Joks! esaujajs Schillers un usstatija herzogu ar dushmigu waigu un greseenei fon Hohenheim roku sneegdams saija: „Nahz, Frenzele, lai tas multis stahw!“ Un herzogu nebuhst wairs ne-remehrodams, Schillers gahja ar greseeni us durwu pusi.

Herzogs nostatijajs laizinu us aiseedamu pahri, eesahka koti smeetees un roku pajehlis ussauja: „Nu, waj tas pahregalwis atstahs manu Frenzele sche?! Schoreis tas war ta palikt, bet winsch nedrihtst plahpat, zitadi es wina pamahzischu!“

Ka redsams, schis joks ir tomehr isplahpats, zitadi par to nesinatu ko rakstir un laudis Schwabija ari nesinatu no tom to stahstil. —R.—

wahrdōs issajijufe, proti Zahnis Filips Palms, Nirnbergā. Un Frantschu bendju lobes, kuras scho goda-wihru smilteena gulda, paleel neatreebtas wisas Wahzeeschu semes! — Bet kalab tad nu warenais Napoleons, pee kura kahjahm kehni un keisari gul, scho wihru neezigas grahmatinas deh, kura pret wina paschu ne la daudf naw lasams, bet kura tikai Wahzeescheem wina behdigo likteni preekschā stahda, lai tee jele reis mahzitos few paschus pasiht un few paschus pasihdami labotos, — tik breefmigi, tik neganti foda? Nu tadeht, zeen. klauktaji, ka tas gars, kurfch grahmatina parahdahs, ir „launs,“ ir tizibas- un tautibas-gars, ir gars, kurfch Napoleonam jau it labi bija pasihstams; jo pirms tas sawas ilks us Wahziju greeša, bija winam deesgan gruhiti nahzees, scho garu sawa paschā tehwijā nogalinat un aprakt. Zaur Wahzeeschu paschu palihdsibu Nap. I. sinams ari to panahza, ko wina firbs kahrojahs: nahkoshōs diwōs gaddōs naw no tautibas-gara un is tizibas dsinstoscheem wihrestibas-darbeem wisā Wahzeeschu semē ne jausmas. Pat „weza Spritscha“ galwas-pilsehta, Berline, luhkojahs us scho sawu tirinataju, la us sawu draugu un labdari, eeskadidama par liktena nolehmmumu, ka tai bes kurneschanas sawu sweedru augli winam atdodami! Tikai weenā paschā weetinā Nap. kahp laudis, us kureem winsch wis nedrihtst ar ihgnumu luhkotees, bet kuri tam ja-atihst par pretineekeem kaujas-laukā, proti masaja kalnu semitē Tirolē. Trihs gadus Wahziju tirinadams, Nap. wehl it nekur nebija tik warenas zihnischanahs peedsihwojis. Mas semneeku pulzinsch eespeji warenā warmahku pa diwahm lahgham is sawas semites israidit un teek tresehaja lahga tikai zaur to pahrspehts, ka scho duhschigajo brihwibas-kareiwu rindās ir eeradees tehwu-semes pahrdewejs, jesuits,

„Kurfch behdu drehbēs eetinees
Un matus apzirpis,
It wisur atkal tumju nefs,
Kur gaischums paspihdīs —“

kurfch Tiroleeschu slaweno wadoni un beedrus Nap. nagōs nobod, smiltschu fainneeku Andreju Hoseru. Frantschu lobes ari scho jobina brihwibas-karewi smiltenē gulda la preeksch 3 1/2 gadeem brihwibas-larotaju ar spalwu, J. F. Palmu; bet kahdu starpibu eeraugam starp toreij un tagad! Kamehr par Palma nahwes-fodu laba dala Wahzeeschu paschu, tirinatajam par jo meerigakeem un pasemigakeem kalpeem parahditees gribedami, preezajahs — jo zaur sinamo grahmatinu tatschu wineem gods bija aiskahrts — tamehr duhschigo Tiroleeschu darbi tagad beeso aiskaru no wina azim pamasahm nonem un Andreja Hosera behdigais liktens atrod sahpihu atbalju daudf Wahzu tehwijas-dehlu kruhtis un firdis. Un no wisahm Wahzijas walstim ir Bruhsija gan atkal pati pirma, kas eerauga, la Wahzijai wisnotahl truhst ta eerotscha, kas prasto Tiroles semneezinu rokās tik apbrihnojamus darbus pahtrahdajis, un schis eerozis ir: ne zaur kahdeem swescheem eespaideem neglehwinatais, stiprais tehwu-tehwu tautibas- un tizibas gars.

„Dee Tirolē, kas aj'nis tezinaja,
Dee negul nahwē migufchi;
Jo brihwibu tee fewim sagahdaja,
Ko duhschigi aistahweja.“

(Tiroleeschu tautas-dseesma.)

Scho Tiroleeschu spehzigo eerozi sahla wispirms Bruhsija fewim eegahdat, eeredjedama, la saudetā brihwiba un tee 245 mil. dahlderu, kuras Napoleons wirai pee tam wehl bija uskrahwis, ween weenigi zaur wina atkal atdabonami. Nu ari Bruhsijas kehnam, Fr. Wikumam III. reis azis sahlt atwehrtees un winsch pamana ar schau-schalahm, kahdi Napoleona kalpi winam lihbf schim par padomneekeem bijufchi! Scho tehwijas pahrdeweju-ministeru weeta tagad stahjajs ihsti tehwijas-dehli, no kureem lai sche wistim tikai weenu peeminam, proti pasihstamo Steinu. Schini paschā (1809.) gada teek Berlinē uniwersitete dibinata, kura tautibas-garu ruhpiji kopj un audsē wihri la Humboldts, Altensteins, Nieburs, Schleiermachers u. z. Prahntneeks Fichte sawas „runās us Wahzu tautu“ leek Wahzu wezakeem fewischi tautisku-behrnu audsinaschanu pee firbs, weenigi paschu spehla palihgu un ispestischanu no behdigās tagadibas eeraudsidams. Justizias-asesors Bordelebens u. z. dibina tiklibas-beedribu, kura daudf tehwijas-dehlu un jaunako ofizeeru eestahjajs r. Un pret wisu scho daudfsahrtigu

tautibas-gara kusteschanos ir Napoleonam padewiga polizeja spehji it nespehzigā palikusi. Bet zaur ko tad nu wina samu libdščinigo spehku un waru til spehji pasaudeja? Zaur to, ka wina tagad daudš to wifu-ismanigako lozekku pasaudejuš, un tee bija — pašči Bahzeeschi, pirms tos tautibas gars bija „samaitajis un no ta lihds šchim spehtiba pastahwedama zela nowedis!“ — „Tā tad nu,“ kahds pašstams Bahzu wehšurneeks šaka, „tika pateefas kahrtibas, brihwibas un tautibas pamati, kā mehms noslehpums paglabati, kamehr rihtablahjma auša.“ Un teesham wina auša.

Kas Pruhšija minetam gadam telot notika, no ta jau esam kant nezil dširdejusi; bet kā tad nu bija leelaja, plahšaja Bahšija? waj tur wiš wehl pa wezam palika? — Nebuht nē! Pruhšijai gan nu wehl nebija ne kahdi eespehjams, ar sawahm pahrgrošichanahm sawus wehl bestautibas un tadehl ari bestizibas dubtds nogrimušos brahlus eepasihstinat, jo tautas speedejs wehl nebija no winas robeschahm atkahpees; bet gars un tā ari tautibas-gars ir deewigs; ari winu gan war noslobdit, bet tikai tā kā uguns-dširšteliti pelnods, kas it nemanot isšprukdama un pee gaisa tirdama, neween atkal eedegahs, bet jo drihš ari leesmās pahreet, jebšchu pelnu-kopinās apšagatajs jo usmanigs buhtu. To redšam jo škadri ari šchē. Tautibas-dširštelite, kura is pelnu-kopinās Pruhšija it nemanot bija isšprukusi, it negaidot eedebšahs Hamburgā, kura wehl nebija Napoleonam nagds kritusi un jaudaja wehl tanī pašchā (1809.) gada radit to, ka Bahšijai lihds tam brihdim wehl pa wijam truhka, proti laikrakstu, kas tautas-garā šrahbadams, tautibas-garu kopj un audšē. Un tas wihrs, kursch wijupirms uš tahm domahm nahza, tahdu laikrakstu laudis fuhit, bija kahds katolis, wahrda Berthešs, weens no teem wifuturigatajeem grahmatu-pahrdotawu ihpahšneekem Hamburgā. Pret 1809. g. beigahm winšch sawa jaunā laikraksta plahnu jeb programu wizeem tautigeem Bahzu wihreem pee-fuhitja, winus schitā uš karu weenodams, kursch, jebšchu neašhinaisch buhdams, tomehr ne-issafami daudš wairak ir paspehjis, ne kā wif tee, kuri lihds tam laikam bija Bahšsemē wesi un ašinis aumalahm pluhdinajusi, kari, kuri jau reiju reisehm bija Bahšsemi par tihru postaschu pahrwehrtusi un laudis tā fakot par meshoneem padarijusi. Ar fewišchu šrds-preeku pulks mahzitu Bahzu wihru — ir luterani, ir katoli — šcho jauno laikrakstu ar wahrdu „Wäterländisches Museum“ (tehwijās dahrgumu krahtuwe) apšweizinaja; un jebšchu šchim Bahšijas pirm-dšimuscham dehlam tikai ihšs muhschšs bija nolents — deemšchehl tikai weens weenigs gads, jo 1710. gada iseijsot ari Hamburga saudeja sawu politišku patšahwibu un nu šinams wajjadseja ari Bertheša kreetnajam darbam beigtees un winam pašcham šwešchumā patwehrumu meklet — tad tomehr preekšchime bija dota, laba preekšchime, pehz kuras wehlal daudš darija, few un sawai tautai newištoshchus kromus pihdami, un jaunakds laikds it fewišchi „Gartenlaubes“ redaktors, Keils, dšim. 6. dezembri 1816. g., miris 23. martā, šchogad.

Minetā laikraksta pirmajā burtuizā atrodam garaku raksteenu ar wirsrahtu: „Par muhsu walodu.“ Šihmigi un kodoligi ir šcha raksteena isšazijumi un pateefiba, kuru wini isšaka, buhs gan dašcham labam pašchā šrdi trahpijusi. Sanemšim ari mehš, zeen. Klausitaji, gabalinu no šcha raksteena, rasi tas ari kahdam no mums buhs leeti derigs.

Raksteena eesahlumā sawas tehmu-walodas bagatibu un širniibu isšlawejis ic., zeen. autors šaka tahlak šchā: „... Pat sawu tehmu-walodu, kura mums tatschu til tuwu stahw, mehš ilgatu laiku nolawejahm tilpat ne-isprotami, tā gekigi. Pedanziskai Latinu walodas zeenišchanaī nahza drihš pakal, tad gahja winai blakus, atstuhma winu pehdigi pee malas — Frantschu walodas pahrleeka zeenišchana.

Šchi šmeelligā buhšchana ir pehdejds gaddš gan jau pamasahm masumā gahjuš, bet wehl tagad ir winas pehdas wišas atrodamas. Wehl tagad šapulzejahs Bahzeeschi un plahpā pa franziškam; wehl tagad Bahzeeschi raksta Bahzeescheem, brahli raksta daudškahrt brahkeem, behrni saweem wezateem, seewa sawam wihram, bruhte sawam bruhiganam — — — Frantschu walodā! Waj tas naw tilpat kā atšwešchinaschanahs no sawejeem?

Un gekiga ir šchahda eerascha jau ari tadehl, ka šwešchas walodas leetaschana mums tatschu ne kad newar par škadri ihpahschumu palikt. Jau ar widišchu Frantschu walodas prašchānu peeteel, lai waretum

pahrleezinatees, ka pašcham Fridrišam II. ta waloda, kuru winšch par wijahm zeenija, tomehr, augsti mahzitu Frantschu widi esam, muhscham šwešcha bija.

Tahs tuffchahs galwas — til jau jadomā, ka dumjibai fewišchšs jutellis (Instinkt) dots, tāpat kā wahjajeem kustoneem! — šchahs tuffchahs galwas nepalika ne ween weenalbsigas pret to augstaku šposchumn, kursch muhsu tehmu-walodā parahdahs — nē, winas šaimoja ar ruhktumu. Gan bailigaka nogišchana (Vorgefuhl) winahm šazija, ka šellahm galwahm un šrdim it ne kas newaretu buht wairigaki, ne kā kad muhsu spehka-pilnā un bagatā tehmu-waloda to šenak gan wairak walboscho ahrsemneeku walodu pee malas atstuntu, jo šchini ir daudš, kas norunats (viel des Verabredeten) un wina pašneeds il weenam formas un teikumus, kam jau pati mode sawu šchtempeli usspeedusi, kura netahlu redšoshai buhšchanaī (einer beschränkten Sphäre) teescham leekahs šarunas weeglumu dodam un tentotajam labrunas pahrsmehri pašneedsot.

Šchahs laipnibas pustoka lehzejs (Weltling) muhsu walodā wis neatrod; winas bagatiba winam raifes dara, jo wina tam leek wehletees, un šlirts wehlejumš israhda šlirtu špreedumu. Muhsu waloda atšahsta rasi wairak, ne kā daudš zitas no dšihwahm walodahm ta zilweta gara- un šrds-mehru, kursch winu runā. Quelle indiscretion! (kahda nešahuniba). Tahda waloda nespehji pustoka-lehzeja mihleštibu ispelnitees! Par nastu wina ir šchim radijumam tadehl, ka ta winu apšauno. Winšch ari nebuht newar ar winas nopeetnibu, taišnibas-mihlošchānu un širniibu aprastees; winšch tahs nesaprot un ta winam leedšahs (versagt) . . .“

Un tad druzin tahlak lajam šchā: „Muhsu walodā atrodahs prahtibas krahjums; tas lai numš ir šwehts. Mehš esam daudš saudejuschi, bet wiš iraid tanī, kam wehrtiba ir. Neba jau brihwiba, bet brihwibas šajustā wehrtiba muhs dara brihwibas wehrtus. Ušwaretaju daudšreis laime darina, waroni tikai duhscha un mudriba ic.“

Zeen. Klausitaji! Zuhš šineet tilpat labi, kā es, kahdu šlawenu šahwolkli Bahšija, sawu tautibu un tizibu zeenidama un kopdama eenehma, pa diwahm lahgham Frantschu warmahkus no sawahm robeschahm aišdšinuš un winu perekli, Parisi, apmeklejuš; bet tagad, kā dašchas šihmes deesgan šipri leezina, wina deemšchehl šahkuš, toreisejā behdu-buhšchanaī atpakal šlihsot. Zaur ko tad? Zaur tahdahm pašchahm mahzibahm, ar kahdahm dašchi Frantschu gudrineeki, kā jau dširdejahm, Woltehrs u. z. toreisejo behdu buhšchānu šagatawoja.

Pehdejsds gadu-dešmitds ir wistim diwi Bahzu wihri — pirmais toreis wehl jaunekla gaddš buhdams, tahdu pašchu sehllu issehjuschi, proti Ed. f. Hartmanns un Heinrichs Heine, šchee abi tagabejo Bahšijas šozial-demokratu wifuleelatee ideali, pehz kuru mahzibahm Deewa naw. Kur Deewa naw, tur šinams ari waldineeku naw wajjadšigs; kur waldineeku naw wajjadšigs, tur ari 4. baušlis štrihlejams, un kur 4. baušļa naw wajjadšigs, tur war ari bej teem ziteem 9 istikt, un — šozial-demokratu brihwibas-nams ir gataws, kurā nu ir pilnigi atlauts kaut, laupit, dedšinat. Bet zeresim, ka šchee paklihdušchee Bahzu tautas lozekki ar laiku šahšs atšihl, ka lihds ar Deewagaru wineem ari tautas-gars judis un kā ari wini mahzifees to pateefibu. zeenit, kahda muhsu tautas-dšeesminā isšazita:

„Šchahdi gari, tahdi gari —
Tautas gars tas leelakais“

Dalchadas šinas.

No Gekschjemes.

No Peterburgas. Gekschleetu ministrim ir peenahšchšs šinas, ka dašchi lauku šchandarmi Kreewija eestatot jau no šen laikeem eeweješuschahs tautas spehles, kas ar dšeedaschānu, musiku un danzoshchānu šaweenotas, par kahrtibas trauzeschānu, usnemot par tahm protokoles un šauzot apwainotahs peršonas pee atbildibas. Tapehz ministers ir gubernatoreem laidis žirfuleru, lai tee polizejahm dod šchini šinā isššaidroschānu, tā ka tahda apeeschānahs šarp laudim šazel tikai nemeeru un nepareijas šuhšibas.

U Leel-Behrjes.*) Wafara jau atmadijusehs. Wina ari panehmuse lihds muhsu dailawinu lutelliti — kofcho puku wirtni, kas muhsu dahrsus krahshni lihds schim bija puschkojuse.

Dahrsā auga skaisa pukit,
 Kas to skaisu eestahdij?
 Tur bij weena daila meitin',
 Kas to dailu audsinaj'. (S. Zimse.)

Lauki ir nofopti. Nahlamais maifeslauks jau sedsees ar kofchu satu apsegu. Dewigais rubainis stahjees weeta, mums latram ko fewishki no sawas bagatibas peeschirdams. Dini dascham mums ir labi isdewuschees, kuri waijadribas brihdi deesgan labu graft atmet. Labiba no auguma gan wairaf apsolija, ne ka tahs tagad istuldami dabonam. Zaur zaurim rehkinot

no puhra kweeschu isnahf	9	puhri.
" " rudsu	8	"
" " meeschu	14	"
" " ausu	8	"
" " kartupelu	3	" weegla semē,

stipra semē tee ir gluschi sapuwuschi. Naw wis ta rascha kas pehrn!

Beidsot man ar noschekloshanu japeemin, ka muhschi lihds schim ka renineeki pa leelakai dalai gan maj par kreetnu augu-kofu dahrsa eetaishchanu bija ruhpejuschees; bet tagad zerams, ka gruntneeki buhdami, tee wairaf wehribu greefishs uf tahdu pelnas awotu.

Semgaleetis.

No Wez-Sahtes. Sesideen, 6. oktobri, Wez-Sahtes semkopibas skolas audjekni swineja sawus schagada plaujas-swehtkus. Zeru, ka ari „Balt. Semkopja“ lastatajeem buhs patihkami no scheem semkopju swehtkeem ihsumā ko dsirdet.

Krehslai metotees puschkojajs raibahm lampahm swehtku nama burwju preekscha ustaisitee, ar salahm eglu skujahm apwihtee godawahrti. Goda-wahrtōs eetaishka transporentā jau no garam eijoscha leelzela wareja leeleem burteem last tos wahrdus: „Sweiki plaujas swehtkōs!“ Bej tam wehl uf transparenta bija redsami grabbellis, iskapte un arklis, eeslehgti abās pusēs no roschu kroneem, kahdahm kweeschu wahrpahm un silahm rudsu pukitehm. Gebraukschana no leelzela uf swehtku namu bija lihds pusei abās pusēs ar eglitehm no sprausa un daschadi krahshotahm lampahm puschkota. — Til daudj par swehtku nama ahreeni. Par paschu swehtku weetu bija isredseta labi plajcha un glihta istaba; tikai skahde, ka swehtku jahle, ka plaujas swehtkōs buhtu wehlejams, nemas nebija puschkota. Swehtki sahlahs pulsten astonds wafarā. Tos atklahja Maurina kungs (semkopibas skolas direktora praktisks palihgs, tahs paschas skolas bijuschais audjeknis) ar swehtku runu, kurā tas aishrahdija uf to, zil swarigs ir semkopibas amats, tadehl ka semkopja darba lauks ir plajcha, brihwā daba, un ka tadehl winam sawu amatu ispildot, alajsch nahf sadurshchanahs ar sawā darboshchanā nekawejameem, radidameem un isnihzinadameem dabas spehkeem; ka tas smagakais laiks ir tas, kur semkopim wisi wina lauku augli wehl apalsch klaijās debes, un ka tadehl tas brihdis, kur semkopim ir isdewees sawus lauka auglus no isnihzinadamu dabas-spehku rotahm sinamā mehrā glahbt un sawā pajumitā sawahft, semkopim naw wis weenaldsigs, bet deesgan eewehrojams, un schim brihdim par sismi teefot plauschanas swehtki swineti. — Tad wehl runatajs dedsigōs wahrdōs usrahdija, ka tagadejs laika gars no mums prasot ihpaschi tehwijōs un tautas mihlestibu; tautas mihlestiba pee mums jau leelā mehrā eefsch tam parahdotees, ka mehš protot sawu tautibu un tautas walodu peenahlamā mehrā mihlet un zeenit. Tadehl wini (lailam wisu Wez-Sahtes semkopibas sk. audjeknu wahrdā runadams) gribot ari pee scheem swehtkeem tautas walodai pirmo weetu dot un tikai latwiski runat un zerot, ka zeenijami weesi un it ihpaschi „tautas seltenites“ to pratishot laipni eewehrot. Runu beidsot Maurina kungs, eewehrodams, ka wifai draudsigai un weefigai fadsihwei par pamatu ir meers un brihwiba, padewigi weschlibas issauza warenam meera un brihwibas Dewejam un Aistahwetajam, muhsu Schehliga Keisara Majestetei Aleksanderam II., uf ko no pascheem semk. sk. audjekneem fastahdijees dseesmu koritis atbildeja, Kreemu tautas luhgshonu: „Deews fargi Keisaru,“ tshetrbalsigi nodseedadams. Ar to swehtku pirmā dala beidsahs.

Behz tam sahlahs danzoshana pee labas musikas. Ap pulsten desmitteem, kahdā atpuhshchanahs brihdi, tika weesi usmanigi dariti uf mahsligahm ugunihm (bengales leesmahm un schwermereem), kas klahtesofcha dihta malā tika aishdedsinatas, bet wifai teizami ne-isdewahs; lailam wehl jauns mahsleneeks. Ap pulsten trijeem rihtā tika weeseem, it ihpaschi jaunkundsehm, par atspirdsinashanu tehja pasneegta. Swehtki beidsahs pulsten peezōs rihtā. Wispahrigi man swehtku isrihtotajeem japateizahs, ka wifur brangi par kahrtibu bija gahdats un tadehl itin patihkami schos swehtkus pawadijam. Beidsot, mihlahs tautas seltenites, man Zums tē gribot negribot japahrmet, ka Zuhš it ka par spihiti swehtku isrihtotaju un zeen. runataja wehleshchanahm, par wisu swehtku laiku likatees sawu mahtes walodu peemirshchas un tikai Wahzu mehlehme lepojatees. Tahda mihlas Latw. walodas nizinaschana Zums nedara wis godu! Kahds weefis.

No Leepajas. Iddeenigi wairodamahs peeprasahchanas dehl pehz buhwes materiala, ir scheitan wairaf kungi sadewuschees kopā un grih gar juhrmali uf Sairaikeem, Seem-upi sc. buhwet sirgu dselshzelu. Dselshzelsch derehs preeksch tam, gar juhrmali daudsumā buhdamus almenus sawahft un uf Leepaju atwest. Atwehleshchana preeksch schi dselshzela buhwes isdarishchanas ir, ka dsirdam, jau iddabuhta un tā tad protams ari buhwi drihjumā usjahs. „R. L.“

Dinaburgā nupat kahds Schihdu skroderis mehginajis ar dunzi idarit it fewishku eksperimentu. Istabā schuhdams winsch pamana pee kahda sawa beedra 100 rubl. un tuhlin winam rodahs kaisliga eefahroschana pehz teem. Wina 100 rubl. beedris isseet ahra, schis steidsahs ar jau agraki peesawinatu dunzi tam pakal. Wina istabā palikuschee ziti beedri ne ko launa nepamana. Naudas kahrigais reds sawu beedri kahdā kambariti ee-eijam; tas semē wina nodomu. Weeta ir atstatu, azumirklis isdewigs — Schihdinsch dodahs pakal un isleeta sawu dunzi, to beedra sahndōs eegrushdams. Pa tam istabā palikuschee fadsird sahpu pilnu kledseenu, skreen ahra un pahrsheids flepawu tan azumirkli, kad tas sawam upuram otro reisi mugurā eedur. Sleplawa fanemts un nodots meera-teefai. Kā dsird, tad winsch prahta sajukschonu peedod par sawa nezilwezibas darba zehlonu. Sadurtā dsihwiba esot loti wahja.

— Dinaburgā ir nesen atpakal peenahfta leelaka sahdsiba. Zeetofni rewideerejot atrada, ka istrushft wairaf ka 25 pudu pulwera. Schini leeta ir usjahfta stingra ismekleschana.

No Odesas. Nesen atpakal atbrauza uf Odesu wairaf Arabeschu familijas no Libanonu kalneem, lai Kreewijā waretu ar saweem mahju ruhpnesezibas isgatawojumeem tirgotees. Bet tā ka sweschineeleem drihs naudas aptruhka un tee no Maskawas, kur tos kahds blehdigs tults bija apkrahpis, newareja aistift projam un sahfa eelas nabagot, tad tos ka Turku pawalshneekus zaur Turku general-konsolu aishuhtija uf Konstantinopeli.

— Pirmās klases wagonā, zela no Odesas uf Kijemu, kahda krahpneeze isdarijusi loti ismanigu blehschu darbu. Minetā wagonā eefahpis zela kahds kungs un nosehdees kahdai smukai glihti gehrbuschahs dahmai preti. Brauzot tee sahkuschi sawā starpā it jautri treekt un tā pa dalai eedraudsejuschees. Tani azumirkli, kur kungs taisijees sawu zigaru mafu is kabatas wilft, dahma tam loti laipni pasneegusi papiroju un usflawejusi ta labumu. Kungs zigaru bej kahdas apdomashchanahs aishdedsinajis, kamehr wina preti sehdetaja duhmus, kas is wina mutes nahkuschi, wehdinajusi projam un smaididama peeshmejusi, esot leela skahde, ka scho duhmu jaulai smarschai tā esot gaisā ja-isklīst. Drihs ta ari sawu nodomu panahkusi; kungs pehz kahdahm minutehm zaur kloroformeere: o papiroju dahmas klahsbuhshchanā eemidsis. Krahpneeze panehmusi guloshā wihra zela sominu ar 500 rubl. un nahkoshā stanzijā pasuduse.

Irkutskā, seemai eestahjotees, radotees leelas gruhtibas. Apdeguschee, sinams, wafaras dsihwohldōs wairs newar peemist un pee tam wehl pahrtikas zenas stipri zehluschahs. Preeksch degshanas mahrzina maifes mahsaja tikai 1, bet tagad jau 6 kap. Tahdā pascha mehrā ir wifas zitas pahrtikas zenas zehluschahs.

*) Nebatzijā drusjin notawesees.

Politiskis vahrskats.

Rigā, 5. novembrī 1879. „Leeli zeki, maši zeki, wiš' uš Rīgu aistejeja.“ To ari waram teikt, nahkošū wafaru Rīgu eewehrodami. Buhs tā nosautta laulfaimneezibas ištahde, buhs Wahzu dseedafšanas swehtki un buhs muhsu otree dseedafšanas swehtki, kur atkal Rīgu dimdinahs.

Latweešū swehtku deenas jau noliktas, proti 17., 18., 19. un 20. jūnija deenas. Wahzu dseedafšanas swehtkus isrihkodama komiteja ari nolikusi ņawu swehtku deenas uš ištahdes laiku, ņa jau ņhi num. ņinās minets, bet paņšas deenas wehl naw nosajijusi. Nu Wahzu Rīgas awiše iten pareiši peemin, ņa nebuhtu labi, ņad notiktu ņadurņņanahs starp abeem swehtkeem un ņa warbuht tiktu isrihkoti tanī paņņā laikā diwi konzerti diwōs pilsehtas galōs. Tad publika ne ween newāretu dalību nemt pee abeem swehtkeem, bet wāretu ari tas notikt, ņa swehtki, kuru noluhks buhtu, daņņadās tautibas tuwinat, taņs atstumtu weenu no otras. Notiktu warbuht tas, ņa Latweešhi tik eetu uš Latweešū un Wahzeeschi uš Wahzu konzerteem. Tāpeh; deretu peh; Wahzu Rīgas awišeš domahm, ņa abas swehtkus isrihkodamas komitejas weenotos.

Wahzu Rīgas awišeš domas neatmešdami, mehs tik no ņawas pušeš gribam peeminet, ņapeh; Latweešū swehtku komiteja iswehleja minetahs deenas preešņi swehtku ņwineššanas. Laulfaimneezibas ištahde buhs wišupirnis preešņi ņemtopjeem. Gandrih; wiš Latweešū dseedataji ir ņemtopji. Tadeht ir jo wehlejams, ņa wini wāretu eepaņihteas ar ištahdi. Bet ņad nu swehtki tiktu atlikti uš zitu laiku, tad tee, ņam dseedafšanas swehtki pee ņirds gul, uš ištahdi newāretu nahkt un tee atkal, ņam ištahde pirmā leeta, nenahktu uš dseedafšanas swehtkeem. Jo reti ņahdam buhs eepēh;ams, diwreiš pa wafaras laiku uš Rīgu nahkt. ņad nu eewehro, ņa dseedafšanas swehtki Latweešeem wairati pee ņirds peeangušņi, ne ņa ištahde, un ņa lihdi ar

dseedatajeem nahks ņho rabineeki, draugi un žiti dseedafšanas zeenitaji uš swehtkeem, tad gan war iten drošņi teikt, ņa laulfaimneezibas ištahde tiks loti maš apmelleta no mašgruntneekem, ja dseedafšanas swehtki neņakriht ar ištahdi. Tā ištahde nepanahks weenu no ņaweem swarigakeem mehrkeem, buht ari mašgruntneekem par pamahziņņanu un ušmudināņņanu. Tadeht dseedafšanas swehtkeem katrā wišē bija jaņakriht ar ištahdes laiku.

No ahrsemeem runajot japeemin, ņa grafa ņhuwalowa atlahpņņanahs no suhtna weetas Londonē ahrsemes awišeem dara daudņ galwas grošņņanas, žitas paredsedamas tur ņihmi, it ņa Kreewijas un Anglijas politika ņahktu naidigu žetu ņtaigat; žitas atkal, ņa ņņai buhņņanai naw ne ņahda politikas swara.

Beigās peeminams, ņa wišada kusteņņanahs ahrsemeju politikas darisņanās manama, ņas uš eewehrojameem pahrgrošņimeem un atgadijumeem leekahs ņihmejotees.

Wisjannahs ņinas.

Rigā, 6. XI. 1879. Muhsu Reijariņta Augstiba, Leelņirsts trona-mantneeks Aleksanders Aleksandrowiņņs, no Wišnes braudams, eeradees 4. novembra rihtā agri Berlinē. Pusdeenā wīnu ņeijars apmeltejis. — Peterburgā ņugoņņana 4. nov. ņlehta. — No Parisēš ņino: Waddingtons miniņtru ņapulže 2. nov. iņņlaidrojis ņa, ņaut gan austrumōs paņņahwot daņņas grehtibas, tad tomehr no juņņanahm neņesot jabaibahs; ne ņas ne-aiņrahdot uš to, ņa starp Leelwalņihm wāretu iņņeltees ņaņņņ un ņa apspreeņamee jautajumi wāretu želt ņahdas diplomatiņkas robeņņas. — „Reutera Bur.“ ņino ij Konstantinopoles, ņa sultans apņtirinajis no waldbibas preešņā ņahbiņto reformu proņņektu preešņi Turzijas Ćiropās promiņeem, un ņa taps ezehta iņpaņņa promiņiņu komiteja, ņas lai ušluht reformu iņdarisņanu. Sultans apņtirinajis ari reformas preešņi Maš-Asijas un peenehmis miniņtru aiņbiidnibas eewēņņanu.

Atbildošais redaktors: G. Mather's.

No žensures atwehlets, Rigā, 6. novembrī 1879.

Sludinājumi.

Sirņniga pateiziba!

„Ungureešņeem,“ par laipnu pawadiņņanu un mihtu peeminās dahwanu. Misgahješ.

Jauns zilweks,

ņas ņahdā ņejeenes ņkolotaju ņeminarā iņglihtōs, jau ņahdus gadus pag. ņkolotaja amatu ņopis un war uņrahbit labus leezibas rakstus un atestatus, me.ē jeb ņahdu, wina mahzibas ņahwōklim pēepaņigu meetu, ņņeritan jeb ari tahtatās Kreewijas gubernās. Tuwatas ņinas ņņihš awišeš eņpedižijā.

Dņehreenu bodi,

ņas jau gadeem paņņahw, war dabot nomot. Tuwatas ņinas par tam paņneēš ņelgawā, Paņtes-eelā Nr. 1.

Paņlaban iņnahkusi uu dabujama Rīgā, ņņnakenburga lito- un tipografiņkā eetaiņē

Sterņtu Andreja

ņatw. walodas mahzibas

pirmā daņa (etimologija).

ņo ņaraktitajš nodomajis draudņes ņkolahm un paņņ-mahzibai. Maņņā 40 ņap. Atal-pahdejeem un wairat paņņetateem ņawi nolazijumi.

NB. Otrā daņa (ņintakņa un orto-graņija) paņlaban rakņtōs eepēeņņama.

Paņjudis

ņņ. g. 28. oktobri pee Ahraiņņu baņnizās, ņelta dahmas ņeņņas pulņņens Nr. 17240, ar eegreēsumu B. Z. Atradejs top luhtis mineto pulņņeni, pret pēnahziņgu algu nobot pee Ahraiņņu ņkolotaja

J. Beleņs'a.

Ruņtōna Proffora lokomobiles un garainu ņulamās maņņines, ņiņtu un ņiteju ņulamās maņņines, Wooda pļaujamās maņņ. Bakera wehtiktu maņņin., arklus un eņtirpatornš, superfosfatus pahrdod Bieglers un beedr. Rarkowā, ņelaterinoņlawa proņpektā Nr. 22. Rīgā, pilsehtas Ralku - eelā Nr. 6.

Pirmā Kreewu nguns = apdroņņinaņņanas beedriba, dibinata 1827. gadā. Agenti: ņehņis — S. Volkmann, ņalkā — Morih; Rolland, ņerowā — Rik. ņon Grūnberg, ņalmeerā — Th. Adamņohn, ņimbahņōs — B. O. Gufslawņky, ņuhjene — Eduard Dabbert.

ņirentejama

ir weena maņa muiņņa ar 260 puhra-weetahm aramās-ņemes un beņ tam ar pļawahm un ganibahm par ņuržeem 1880, uš wairat gadeem. Tuwatas ņinas dabujamas Dņņuhņņtes teeņas namā.

Rīgas ņatw. beedriba.

ņeņtdeen, 10. novembrī ņņ. g.

maņtu balle.

Maņņa: beedreem 1 rub., ņundņeem 75 ņap., žaur beedreem eewēsteem weeņeem 150 ņap. — Preešņi dalibneekem ari buhs galerija atwehrtā. — ņeņahkums pulņņen 9. wafarā; beigums pulņņ. 4. rihtā. Beedribas ruhmes taps ņlehtas pulņņ. 5. rihtā. — Rungi tiņai maņtā jeb melnā apgehrbā war nemt dalību. — Pulņņ. 2. rihtā maņņas janonem. — Beedru-ņahrtes pee ņaņes jauņrahda.

NB. Bietes buhs no pulņņen 7. wafarā dabujamas.

ņahrtibas komiņija.

Rupat tapa gatawa un ir dabujama ņeepajā, R. Urtinga grahmatu-bodē, pee wežā ņirguņplatņņa, ņņahda jauna grahmata:

Wahzu walodas mahziba

preešņi ņkolam un paņņmahziņņanahs, no kuras war weegli un ahtri eemahzihteas laņit, rakņtit un runat; maņņā 25 un 30 ņap.

J. W. Grahmann, Rīgā,

eepretim ņelgawās un ņufumas bahnuņim. Arkli, arklū daikti, ņehjamas- un pļaujamās maņņinas. Ar roņahm un gepeli ņenamas ņulamās maņņinas. Garretta lokomobiles un ņulamās maņņinas, ņas iņpaņņi weentahņņi labi taiktas un daudņ paņrahdā; uš Parisēš paņtaules ištahdi taņs ar 2 ņelta medatahm kronetōs. Superfosfati, augst- un widus-grahdigi, ar pēņņolita labuma apgalwoņņanu.